

Takketale for Gollegiella

(Harald Gaskis tale ved tildelingen av Nordisk samisk språkpris, Oslo 18.10. 2006)

”davvi válljii min /
ja mii / oaččuimet gida ovddolaš beivvi / alit ija mitalusaid”

”vi ble valgt av det nordlige /
og vi / fikk vårens forunderlige sol / de blåe netters fortellinger”

(Nils-Aslak Valkeapää)

Giittos eatnat, giitu eadnán!

Jeg kommer til å holde talen på norsk – alle vet jo nå at jeg kan samisk, og dette er en lovprisning av samisk språk som jeg ønsker at de norsktalende skal forstå. Samisk er et fantastisk språk, men fattig på uttrykk for ros og komplimenter. Derfor velger jeg norsk i dag.

Tusen takk for prisen! Tusen takk til forslagsstillerne, til juryen og til innstifterne av prisen! Og ikke minst: Tusen takk til mine foreldre som fulgte rådet fra den kloke skolelæreren som oppfordret min mor og min far til bare å snakke samisk med barna sine; så skulle skolen ta seg av å lære oss norsk. Og det gjorde den, men den klarte likevel aldri å ta fra oss det samiske. Det er jeg veldig glad for. Jeg er også glad for å prisen såpass tidlig i karrieren, for det er selvsagt en kjempemotivasjon til å fortsette å gjøre det jeg har holdt på med til nå. Det er dessuten en bekreftelse på at noen i alle fall følger med å legger merke til den aktiviteten som finner sted på samisk, for ofte kan en føle det som om det egentlig er veldig få som bryr seg.

Jeg vil først og fremst takke min barndoms bygd og mitt barndomshjem for at den muntlige kultur ble livlig praktisert og holdt høyt i hevd. Derigjennom lærte et lyttende barnesinn seg til å forstå at språk også er et leketøy. Ikke bare noe som er til for å forstå hverandre, men også for å underholde. Etter hvert ble jeg inkludert i beretningen, først som tilhører til de voksnes historier, men etter hvert også aktør med en egen stemme.

Dette fortsatte i Vegvesenet, som antakelig er den arbeidsplass som har utformet meg mest som storyteller. Der så å si vokste jeg opp i et tre-stammers møte, med kolleger som var både samer, kvener og nordmenn på samme tid. Det som bandt dem mest sammen, virket det som, var fortellingene. I alle kaffepauser. Og det gode

med en god historie er nemlig også det faktum at den kan du ikke avbryte selv om pausen egentlig er over – historien må berettes ferdig, og på den måten kan en lure seg til fem minutter ekstra fri. For den største frihet er jo som vi alle vet, friheten til å få fortelle. Etter hvert har jeg også lært at friheten til å fortelle er friheten til egne ytringer. Det å bli lyttet til. Også som et folk.

Jeg har hatt Universitetet i Tromsø som arbeidsplass de siste tjue årene. Jeg var en stund i Sameradioen, og har fremdeles det privilegium å være fast kåsør der. Jeg husker fremdeles godt reaksjonen fra mine sjefer i radioen da jeg sluttet. De mente at jeg gav slipp på gyldne framtidsutsikter ved ikke å bli i NRK. ”Du, som kunne hatt hele verden som arbeidsplass!”, som en av dem sa til meg.

Men det var nettopp det jeg etter hvert fikk, hele verden som arbeidsplass, som ansatt i samisk ved verdens nordligste universitet. Så la dette være en påminnelse til samisk ungdom som står foran valget i dag om hva de skal gjøre: Det å studere samisk er kanskje noe av det mest internasjonale en kan finne på å gjøre; det kan bringe deg til de ytterste avkroker av en tropisk regnskog i Mellom-Amerika eller langt ut i Australias røde ørkensand. Samisk er jo i seg selv et internasjonalt språk, som snakkes av, og når ut til, folk i fire land. Men er du same, så er du samtidig også *lokal* i din globalitet. En får aldri glemme at tilhørigheten til de nære verdier; Jorda, vår mor og ens egen språklige og kulturelle bakgrunn, er det som knytter urfolk sammen i en verden som både er et *Alter Native* og et *Alternativ*.

Å etablere samisk litteratur som et universitetsfag har representert mange utfordringer. Det har på sett og vis vært som å presse en muntlig kultur inn i skriftens rigide former, men det har samtidig også gitt meg anledning til å trekke fram gamle tekster som var i ferd med å glemmes. Jeg har vært med på å gi dem ny aktualitet ved å fornye dem språklig, og ved å oversette dem mellom de samiske språkene. Det har gitt meg mye glede, og er noe av det som jeg føler det samiske samfunnet er mest takknemlig for. Jeg har også tatt det som en ekstra utfordring å gjøre de samiske tekstene tilgjengelige for både skandinaviske og internasjonale lesere – derfor har jeg brukt mye av min arbeidstid på å oversette samisk litteratur til norsk og engelsk, og derigjennom bidratt til å gjøre faget internasjonalt.

Min utfordring til ministrene her i dag er å bidra til at det skaffes til veie mere midler til å oversette fra samisk til norsk, svensk og finsk. Og selvsagt også andre språk. Det er ikke Sametingenes oppgave å bruke sine begrensede midler til dette, det må nasjonal-statenes myndigheter selv sørge for. Ved å gjøre det vil de også vise

interesse og respekt for samisk skriftkultur. I dag virker det som om Norge, Sverige og Finland ikke er interessert i det som skrives på samisk, all den stund ingen av landene bevilger penger til verken å oversette lærebøker, fag- eller skjønnlitteratur. Dette må det også være mulig å gjøre til et tiltak innenfor rammene av Kunnskapsløftet til den nåværende norske regjering. Det bør være et *løft* for myndighetene og et *løfte* til samene om at vi skal inkluderes mer i den nasjonale kulturen ved at våre egne stemmer kan komme til uttrykk både i original og gjennom oversettelse.

Det har vært en glede for meg å formidle mine kunnskaper i ulike medier og på tre språk parallelt; i skrift ved bøker og artikler, multimedialt gjennom radio og TV, og ved foredrag; på samisk til mitt eget folk, på norsk til den norske og nordiske offentlighet, og på engelsk til et internasjonalt samfunn og våre urfolksbrødre og -søstre. Jeg har nesten aldri kunnet oversette mellom mine egne tekster, fordi adressaten er avgjørende for hvilken måte jeg henvender meg på til mine lesere og lyttere. Det er noe helt annet å holde et foredrag på samisk for folk som allerede har masse kunnskap kontra det å utdanne et internasjonalt publikum, som min gode venn, den indianske forfatteren og litteraturforskeren, Gerald Vizenor, bruker å si det.

Det er en sann glede å skrive på sitt eget språk. Samisk er så rikt! Det er et mykt språk som inviterer til å bøyes. Et samisk verb kan inneholde en estetisk vurdering i tillegg til at det beskriver en handling. Vi har f.eks. et titalls verb for ulike måter å gå på. Det er nemlig på ganglaget at en same bedømmer skjønnheten til et menneske. Den som går stygt, snakker også ofte stygt. Men den som går pent, kan også kunsten å kjærtegne ordene, leke med dem, bruke språket for å løfte fram det beste i seg selv og sine medmennesker. Tradisjonell samisk kultur er full av ordtak og uttrykk som lovpriser språket. Det er også derfor vårt språk omtales som *Gollegiella*. Hos oss er ikke taushet gull – da ville vi ikke hatt noe *Gollegiella* lenger. Vi har ikke latt oss lure av norske fyndord som ville få oss til å bli tause – vi er derimot *rause* med å bruke våre språk. Alle ti av dem! Og nå har fire av dem blitt beæret med prisen *Gollegiella*!

Tusen takk for den! Det *er* en ære! Giittos eatnat!